

NOI DATE PRIVITOARE LA UNELE RARITĂȚI MONETARE HISTRIENE

Gabriel TALMAȚCHI,
Istvan SANDOR

Apariția de-a lungul timpului, dar cu precădere pe parcursul ultimelor două decenii, a diverse tipuri monetare rare sau chiar necunoscute, emise de către cetatea milesiană Histria în perioadă autonomă, se constituie într-un fapt binevenit pentru cunoașterea cât mai deplină a activității atelierului monetar pe diferite paliere cronologice (mai ales din secolele IV a. Chr. – I p. Chr.). În prezentul material, avem un număr de cinci monede din bronz, corespunzând la cinci tipuri diferite (eventual și o variantă).

CATALOG

TIP DELFIN /SPIC

1. AE; 12 h; 0, 55 g; 8, 2 x 9, 3 mm.

Av: Delfin orientat spre stânga.

Rv: Spic de grâu; legenda IET.

B. Pick, *DIE ANTIKEN MÜNZEN NORD-GRIECHENLANDS, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, I, Berlin, 1898, p. 168, nr. 471; planșa III, 6.

La Galerie Numismatique. Bogdan Stambuliu, *Vente aux enchères IV, Hôtel Noga Hilton Genève, dimanche, 28 novembre 2004*, p. 66, nr. 290, 291.

Colecție particulară.

Planșa I, 1.

TIP DELFIN / CUNUNĂ DE SPICE (?)

2. AE; 3 h; 3, 29 g; 13, 9 x 14, 4 mm.

Av: Delfin orientat spre stânga; urme de legendă la baza câmpului monetar? (..Λ...)?

Rv: Cunună de spice (?); în interiorul său legenda IET; sus sigla Γ?

INEDITĂ.

Colecție particulară.

Planșa I, 2.

TIP DEMETRA

3. AE; 12 h; 5, 89 g; 21, 2 x 20, 4 mm.

Av: Capul Demetrei, ornat cu o cunună de spice și un turn, orientată spre dreapta; cerc perlat.

Rv: Acvilă de mare, cu capul întors, orientat spre dreapta, cu aripile strânse, se repede asupra delfinului, orientat spre stânga; legenda în partea superioară a câmpului (I)Σ/T(P)IH.

Observații: la alte exemplare, modelul nostru părea a fi imprimat peste altul anterior.

B. Pick, *DIE ANTIKEN MÜNZEN NORD-GRIECHENLANDS, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, I, Berlin, 1898, p. 169, nr. 477; planșa III, 3, K 22.

Sylloge Nummorum Graecorum, volume XI, The William Stancomb Collection of Coins of the Black Sea Region, Oxford, 2000, planșa IX, nr. 197; datare: a doua jumătate a secolului III a. Chr.

La Galerie Numismatique. Bogdan Stambuliu, *Vente aux enchères IV, Hôtel Noga Hilton Genève*, dimanche, 28 novembre 2004, p. 70, nr. 309.

Colecție particulară.

Planșa I, 4.

TIP DEMETRA?

4. AE; 3 h; 1, 08 g; 10 mm.

Av: Capul Demetrei (sau alt personaj feminin) orientat spre stânga; încercare de cotramarcare?.

Rv: Delfin orientat spre atânga; în partea de sus a câmpului monetar legenda IΣTP

INEDITĂ.

Colecție particulară.

Planșa I, 3.

TIP DEMETRA?

5. AE; 9 h; 2, 03 g; 12, 6 x 12, 4 mm.

Av: Capul Demetrei (?) orientat spre stânga.

Rv: Trei spice (sau trei ramuri?), una la baza câmpului monetar, cea de a doua în partea stângă, iar a treia, mai distrusă, în partea dreaptă; legenda I/CTPO/Y.

INEDITĂ.

Colecție particulară.

Planșa I, 5.

*

Începem analiza de specialitate cu cele două monede de bronz ce prezintă pe avers imaginea delfinului orientat spre stânga. Unul din aspectele peste care de obicei se trece destul de ușor în studiul monedelor autonome dobrogene este cel iconografic. Dacă ne raportăm la întreaga lume grecească din a doua jumătate a mileniului I a. Chr, știm că moneda era o adevărată operă de artă. Decorată mai

mult din simț artistic, decât din punct de vedere al utilității practice, aceasta trebuia să corespundă unor realități estetice specifice epocii, gravarea sa la un nivel superior fiind o foarte bună probă de ordin tehnic pentru artiștii ce se consacrau acestei activități.

Gradul de virtuozitate, modul de reflectare a imaginii artistice a cetății emitente, reprezentarea unor divinități protectoare și a atributelor lor specifice, se deosebeau de la o zonă la alta, în funcție de interese politice, religioase și de capacitățile artistice locale. De aceea, faptul că realizările de pe monede autonome ale artei coloniale grecești din bazinul pontic, cu precădere a celor de pe țărmul vestic, nu se pot ridica, pe ansamblu, la nivelul celor din Grecia continentală poate fi înțeles și tratat ca atare, în funcție de realitățile existente și de resursele folosite. Revenind la imaginea prezentă pe cele două monede, Bernhardt Pick menționa, la un moment dat, existența unor monede de bronz de mici dimensiuni, ce prezentau pe avers imaginea unui delfin, iar pe revers pe cea a unui spic de grâu, al căror stil de realizare artistică s-ar apropia de cel al emisiunilor din tipurile Istros, Helios și Dionysos¹. Recentă publicare a două noi exemplare din tipul monetar menționat ne-au oferit posibilitatea de a vedea ilustrarea acestora². La prima vedere, stilul pare apropiat, credem noi, suficient de mult de cel al monedelor „cu roata”, ceea ce primează fiind naturalismul, specific esteticii artiștilor greci³. Așa cum am mai menționat, în al doilea rând, se pare că delfinul era animalul sacru al cetății, o emblemă, o marcă oficială a autorității, un simbol coborât pe monedă, în funcție de locul și imaginea pe care o ocupa acesta în concretul natural și simbolistica imaginativă a histrienilor. Ca și în întreaga lume greacă, animalul devine o marcă oficială, arătând chiar o apropiere existentă între oameni și animale, exprimată prin intermediul artei monetare antice⁴. Delfinul mai reprezenta un simbol al regenerării, al prudenței, fiind legat de apă, considerat un maestru al navigației⁵. Prezența spicului de grâu de pe revers credem că avea legătură cu comerțul pe care îl practicau grecii cu populația autohtonă, obținând în urma acestuia cereale, atât de necesare și apreciate în Grecia continentală. Pe cel de al doilea exemplar avem nu doar un spic ci o cunună de spice. Din punct de vedere metrologic, trei din piesele cunoscute cu delfin/spic oscilează între 0,52 și 0,77 g, iar diametrele între 8 și 9 mm. Din punct de vedere cronologic, credem că între cele două tipuri monetare nu există o diferență temporală semnificativă, cu atât mai mult cu cât legenda IET apare în ambele cazuri. În perioada arhaică legenda orașului era redată ca IET, după cum

¹ B. Pick, *DIE ANTIKEN MÜNZEN NORD-GRIECHENLANDS, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, I, Berlin, 1898, p. 168, nr. 471, pl. III, 6; W. Knechtel, *BSNR*, 15 (1918), p. 64.

² *La Galerie Numismatique Bogdan Stambuliu, Vente aux enchères*, IV, Genève, 28 novembre 2004, p. 66, nr. 289-290.

³ C. H. V. Sutherland, *Arte nella moneta. Estetica nelle monete dalla Grecia Antica ai giorni nostri*, Circolo Numismatico Ligure “Corrado Astengo”, sezione della Società Ligure di Storia Patria, Genova, 1992, p. 36-37.

⁴ P. A. Besombes, *La place de l'animal dans l'iconographie monétaire grecque et romaine*, în *Les animaux dans la monnaie antique*, Perpignan, 1999, p. 5, 11.

⁵ J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. I, București, 1994, p. 439.

apare pe monedele de bronz din tipul „cu roata” și cel, de puțin timp cunoscut, cu delfinul pe avers și spicul pe revers. Condițiile de realizare trădează, pe piesele „cu roata”, unele probleme de redare, diferențiate de la exemplar la exemplar; dimensiunile literelor sunt mai mari sau mai mici în totalitate, sau unele pot fi diferite de celelalte⁶ (mai ales Σ, „cu brațele foarte mult deschise și unghiurile rotunjite”⁷).

Moneda nr. 4 pare a reda pe avers chipul zeiței Demetra văzută din profil, orientată spre dreapta, iar pe revers emblema „clasică” a cetății. De altfel, unul din tipurile monetare emise de atelierul de la Histria și în argint, în epocă autonomă, este cel al Demetrei (cultul Demetrei fiind atestat și pe baze epigrafice)⁸; este însă rar atestat prin descoperiri monetare⁹. Identificat nu de mult, el repetă, din punct de vedere iconografic, imaginile de pe exemplarele din bronz, de pe una din seriile cu aceeași divinitate, emise de respectiva cetate. Astfel, pe avers apare capul cu văl și cunună de spice al zeității orientat spre dreapta, iar pe revers cunoscuta imagine cu acvila și delfinul, în stânga fiind poziționat spicul de grâu. Trebuie subliniat faptul că deși acvila și delfinul sunt orientați spre stânga, capul acvilei este întors spre dreapta. O variantă a acestui tip monetar are pe avers chipul tânăr al Demetrei, fără văl, deasupra capului fiind reprezentată o cistă, în timp ce pe revers nu mai apare spicul de grâu, restul tabloului fiind identic¹⁰.

Zeița Demetra era considerată în epocă greacă ca o protectoare a agriculturii și a roadelor pământului, cu precădere a creșterii grâului, a vieții sociale armonioase și a fertilității, mitul ei făcând o trimitere la ciclul naturii, al anotimpurilor și al recoltelor.¹¹ La Histria, cultul divinității deși este atestat doar din epocă elenistică, s-a bucurat de o mare popularitate, mai ales în teritoriu, acolo unde relațiile agrare erau dominante¹². Acvila, din punct de vedere simbolic, este o emblema a supremației și a puterii supreme¹³, rege al păsărilor¹⁴. Menționăm că prezența emblemei „acvilă pe delfin” a fost constatată pe reversul monedelor a trei colonii milesiene din bazinul pontic (Histria, Olbia și Sinope). Deși emblema de *polis*, ea a fost considerată un complex artistico-cultic (spiritual,

⁶ C. Scorpan, *SCN*, 7 (1980), p. 32.

⁷ C. Preda, H. Nubar, *Histria III. Descoperirile monetare 1914-1970*, București, 1973, p. 36.

⁸ D. M. Pippidi, *Studii de istorie a religiilor antice*, București, 1998, p. 48-51.

⁹ R. Münsterberg, *BSNR*, 16 (1921), 37-40, p. 48-49; A. Popescu, *BSNR*, 92-97 (1998-2003), 2003, p. 351-353.

¹⁰ *La Galerie Numismatique Bogdan Stambuliu, Vente aux enchères*, I, Genève, 22-24 novembre 2003, p. 19, nr. 75.

¹¹ P. Devambez, R. Flacelière, P. Schuhl, R. Martin, *Enciclopedia civilizației grecești*, București, 1970, p. 177-178; A. Balaci, *Mic dicționar mitologic greco-roman*, București, 1997, p. 75-76; G. Lăzărescu, *Dicționar mitologic*, București, 2001, p. 111; P. Grimal, *Dicționar de mitologie greacă și romană*, București, 2001, p. 139-140; A. Ferrari, *Dicționar de mitologie greacă și romană*, Iași, 2003, p. 276.

¹² A. Avram, Gh. Poenaru Bordea, *Coloniile grecești din Dobrogea*, în *Istoria Românilor*, vol. I, Moștenirea timpurilor îndepărtate, București, 2001, p. 573.

¹³ I. Evseev, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Timișoara, 1999, p. 491.

¹⁴ J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. 3, București, 1995, p. 478.

dar și inspirată din lumea naturală), care face trimitere la doi zei, primordialii ca adorare la Milet și în coloniile sale, Apollon (delfinul) și Zeus (acvila)¹⁵. Mai mult, sensul sacru al emblemei era accesibil pentru populația din zonă de altă etnie decât cea greacă. Pornind de la mitologia indo-europeană, vulturul reprezenta cerul („lumea de sus”), iar delfinul era stăpânul adâncurilor („lumea de jos”), contopirea lor oferind sensuri și simboluri cosmologice¹⁶.

În general, monedele de bronz din tipul Demetra au cunoscut la Histria în perioadă autonomă o emiteră semnificativă, având o serie principală, cea cu reprezentarea capului zeiței cu vâl, orientat spre dreapta, pe avers, respectiv acvila pe delfin, îndreptați spre stânga, pe revers¹⁷. Sunt piese de modul mic și mijlociu, care, uneori, pe revers, prezintă modelul clasic (cu capul acvilei îndreptat spre stânga sau întors spre dreapta) însoțit de un spic (atribut clasic pentru zeități)¹⁸, dispus în partea stângă a câmpului monetar. De asemenea, sunt și exemplare ce prezintă pe revers o cunună de spice. În cazul nostru, cele trei exemplare prezente în catalog fac parte, prin stil și detalii, din alte grupe emise de cetatea noastră pe paliere cronologice diferite. Astfel, dacă moneda nr. 4 are numeroase detalii clare ce individualizează personajul feminin, celelalte două sunt mult mai schematizate, oricum mai târzii ca stil de realizare și cu multe alte elemente de care trebuie să ținem seama mai ales atunci când ne gândim la datarea lor. Pe exemplarul nr. 5 se pare că avem câteva spice, nu mai puțin de trei, deși tot atât de adevărat este faptul că ele se aproprie grafic de crengi, cu câteva frunze (?).

Din punct de vedere al legendei orașului înscrise pe reversul monedei nr. 3, sub forma ΙΣΤΡΗΙ, ea corespunde unei succesiuni cronologice din punct de vedere epigrafic, din secolul IV a. Chr., și apare pe monedele mai târzii emise de atelierul histrian, în seriile următoare de monede de argint¹⁹, și pe piesele de bronz din tipurile Istros²⁰, Apollon²¹, Dionysos²², Demetra²³, Hermes²⁴, Atena²⁵ și Apollon pe *omphalos*²⁶. Iată însă că pe exemplarele nr. 4 și 5 ea apare cu totul altfel,

¹⁵ P. O. Karyškovskij, *Numizmatika Antičnogo Pričernomoriija*, Kiev, 1982, p. 90.

¹⁶ *Ibidem*, p. 90-91.

¹⁷ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 41; C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998, p. 68; M. Iacob, *Pontica*, 33-34, 2000-2001, p. 357.

¹⁸ A. Ferrari, *op. cit.*, p. 277.

¹⁹ C. Preda, *op. cit.*, p. 43; Gh. Poenaru Bordea, *Atelierul monetar al cetății Istros în perioada autonomiei*, în *Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a patru secole de la prima unire a românilor sub Mihai Voievod Viteazul, Comunicări. Studii și Note*, Chișinău, 28-30 mai 2000, București, 2001, p. 16.

²⁰ C. Preda, *SCN*, 2 (1958), p. 2, nr. 24; M. C. Sutz, *BSNR*, 12 (1915), 26, fig. 8.

²¹ B. Pick, *op. cit.*, p. 166, nr. 458; C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 103, nr. 232, p. 104, nr. 237-249, p. 105, nr. 252-265, p. 106, nr. 268-279, p. 107, nr. 288, p. 108, nr. 301; *Sylloge Nummorum Graecorum. Vol. XI. The Williams Stancomb Collection of Coins of the Black Sea Region*, Oxford, 2000, pl. VIII, nr. 180-184.

²² B. Pick, *op. cit.*, p. 167, nr. 469.

²³ *Ibidem*, p. 168, nr. 473.

²⁴ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 122, nr. 525.

²⁵ *Sylloge Nummorum Graecorum. Vol. IX. The British Museum, part. 1: The Black Sea*, London, 1993, pl. IX, nr. 263; *Sylloge Nummorum Graecorum. Vol. XI. The Williams Stancomb Collection of Coins of the Black Sea Region*, Oxford, 2000, pl. IX, nr. 211.

²⁶ B. Pick, *op. cit.*, p. 169, nr. 478; C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 123-125.

fie ca IETP, fie ca I/CTPO/Y. În primul caz am avea un indiciu pentru o datare mai timpurie a monedei în sine, oricum mai devreme decât ceea ce se presupunea pentru primul tip cu chipul zeiței, adică mai devreme de secolul II a. Chr., poate chiar din secolul III a. Chr. În al doilea caz am fost ajutați în investigația noastră de un exemplar publicat în anul 1958, emis de Histria, pe avers fiind redat capul zeului Hermes. Atunci era specificată „ciudățenia” apariției respectivei forme pentru numele cetății, la genitiv singular, prima pentru numismatica Histriei și pentru cea pontică²⁷.

În general, din punct de vedere ponderal, monedele cu chipul Demetrei pe avers au fost împărțite în șapte grupe ponderale²⁸, opțiunea de împărțire fiind totuși aleatorie, în diviziuni de 1 g. În prima grupă (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează până în 0,99 g) a fost inclusă o singură piesă monetară cu o greutate de 0,83 g. În a doua grupă (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează între 1 și 1,99 g) a fost inclusă o emisiune monetară cu o greutate de 1,10 g. În a treia grupă (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează între 2 și 2,99 g) a fost inclusă o piesă monetară cu o greutate de 2,53 g. În a patra grupă (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează între 3 și 3,99 g) au fost încadrate emisiuni monetare cu o greutate oscilând între 3,02 și 3,96 g. În a cincia grupă (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează între 4 și 4,99 g) au fost incluse piese monetare cu o greutate oscilând între 4,20 și 4,90 g. În a șasea grupă (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează între 5 și 5,99 g) au fost incluse emisiuni monetare cu o greutate oscilând între 5,20 și 5,98 g. În a șaptea grupă (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează între 6 și 6,99 g) au fost incluse piese monetare cu o greutate oscilând între 6,06 și 6,47 g. Aici dorim să rectificăm câteva aspecte²⁹. În acest sens, grupei a treia i se poate coborî limita ponderală inferioară la 2,04 g, iar pe cea superioară o putem urca la 2,88 g; celei de a patra i se poate ridica aceeași limită la 3,92 g, iar în a cincia, cea inferioară o coborâm la 4,01 g³⁰ și o urcăm pe cea superioară la 4,98 g³¹. În cea de a șaptea grupă ridicăm limita superioară ponderală la 6,99 g³². Propunem formarea și a unei a opta grupe (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează între 7 și 7,99 g) în care încadrăm o singură piesă monetară cu o greutate de 7,25 g³³ și chiar o a noua (care cuprinde monede a căror greutate se încadrează între 8 și 8,99 g) în care includem tot o singură emisiune monetară cu o greutate de 8,01 g³⁴. Modulele monedelor sunt cuprinse între 11 și 14 mm, respectiv între 15 și 23 mm. Exemplarul nr. 4 din catalogul nostru, are o greutate de 5,89 g, altul cunoscut având 5,55 g, iar diametrele fiind de 21 sau 22 mm. Cu alte cuvinte, sunt piese de

²⁷ C. Preda, *loc. cit.*, p. 118.

²⁸ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 41; C. Preda, *op. cit.*, p. 68.

²⁹ G. Talmațchi, *Istros*, 10 (2000), p. 192.

³⁰ *Sylloge Nummorum Graecorum. Vol. XI. The Williams Stancomb Collection of Coins of the Black Sea Region*, Oxford, 2000, pl. IX, nr. 201.

³¹ Inedită, colecție particulară, Constanța.

³² *Sylloge Nummorum Graecorum. Vol. XI. The Williams Stancomb Collection of Coins of the Black Sea Region*, Oxford, 2000, pl. IX, nr. 199.

³³ Inedită, colecție particulară, Constanța.

³⁴ *Sylloge Nummorum Graecorum. Vol. XI. The Williams Stancomb Collection of Coins of the Black Sea Region*, Oxford, 2000, pl. IX, nr. 198.

modul mare pentru perioada respectivă, cu o greutate de peste 5, 50 g. Exemplarul nr. 4 are o greutate de 1, 08, m iar ultimul, probabil tot de tip Demetra, are 2, 03 g. Cu alte cuvinte sunt exemplare de modul mic, cu o greutate pe măsură.

Din punct de vedere cronologic, Pick considera, privitor la monedele de bronz, că tipul monetar „cu roata” corespunde secolelor V-IV a. Chr.³⁵; încadra monedele din tipurile Apollon în secolul IV a. Chr.³⁶, pe cele din tipurile cu zeul fluvial Istros, Dionysos și Helios le data în jurul anului 200 a. Chr.³⁷, iar pe cele cu Demetra le considera posterioare monedelor de bronz deja enunțate³⁸.

Reputatul specialist Constantin Preda, beneficiind de un lot impresionant de monede, descoperite în săpăturile arheologice de la Histria în perioada anilor 1914-1970, are meritul de a fi încercat să „aducă la zi” datarea tuturor emisiunilor de bronz autonome ale cetății, cunoscute ca tipuri monetare în acel moment, chiar dacă unele dintre ele sunt considerate provizorii³⁹. Aceleași considerații au fost reluate, ușor modificate, în anul 1998⁴⁰. În această ordine de idei, după părerea sa, monedele cu chipul Demetrei sunt datate în a doua jumătate a secolului II a. Chr. și începutul secolului I a. Chr, fiind primul tip din faza finală a monetăriei autonome a cetății.⁴¹

Nu de foarte mult timp, regretatul Gh. Poenaru Bordea, a încercat realizarea unei noi cronologii generale a emisiunilor monetare de la Histria. Acesta a văzut în activitatea atelierului histrian, din punct de vedere cronologic, mai multe etape de emisie și anume: 480 – (±) 380 sau 360/350 a. Chr; (±) 380 sau 360/350 până la (±) 313/280 a. Chr.; după 280 până la 72-71 a. Chr.⁴².

În cazul ultimei etape, cea care ne și interesează, erau enumerați staterii și tetradrahmele de tip Alexandru cel Mare (până către 220 a. Chr.)⁴³, precum și staterii postumi de tip Lysimach, ultimii apăruți mai târziu, odată cu alianța cu Mithridates VI Eupator. De asemenea, s-au emis și următoarele tipuri monetare în bronz: Apollon de modul mare, Hermes, Demetra, Helios, Dionysos și Atena (pe revers cu acvila pe delfin). După momentul 72/71 a. Chr. cetatea a emis tipul monetar cu Dionysos pe avers, iar pe revers cunună de iederă, ciorchine sau doi ciorchini și frunză de viță, respectiv pe cel cu Apollon pe *omphalos*⁴⁴.

Revenind la exemplarele noastre, pe de o parte, dacă prima monedă tip delfin/spic ar putea fi datată în secolul IV a. Chr., cea de a doua - tip delfin/eventual spice-, ar putea fi datată, totuși, mai degrabă în secolele IV-III a. Chr. Sunt de luat în considerare rațiuni de ordin stilistic dar și de legendă.

Pe de altă parte, la monedele din tipul general cu Demetra, moneda nr. 3 ar putea fi datată, așa cum s-a menționat deja, în a doua jumătate a secolului III a.

³⁵ B. Pick, *op. cit.*, p. 180-181.

³⁶ *Ibidem*, p. 151.

³⁷ *Ibidem*, p. 152.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 32-45.

⁴⁰ C. Preda, *op. cit.*, p. 42-72.

⁴¹ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 42; C. Preda, *op. cit.*, p. 69.

⁴² Gh. Poenaru Bordea, *loc. cit.*, p. 32.

⁴³ *Ibidem*, p. 18.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 19.

Chr. Exemplarul nr. 4 ar putea fi chiar mai timpuriu, oricum, chiar din prima jumătate a secolului III a. Chr., dacă nu chiar din a doua parte a secolului IV a. Chr. În sfârșit, exemplarul nr. 5 pare a fi de datat mult mai târziu, probabil în secolul I a. Chr. sau chiar I p. Chr., după stil și modul de redactare al legendei.

În concluzie, publicarea celor cinci monede aduce cu sine noi date privitoare la cercetarea activității atelierului monetar histrian, în perioadă autonomă și pseudo-autonomă, valorificând la justa valoare conținutul colecțiilor particulare. Prezentul articol este încă o dovadă, dacă mai era nevoie, că sunt încă numeroase alte aspecte care își așteaptă rezolvarea în ceea ce privește variatele emisiuni histriene.

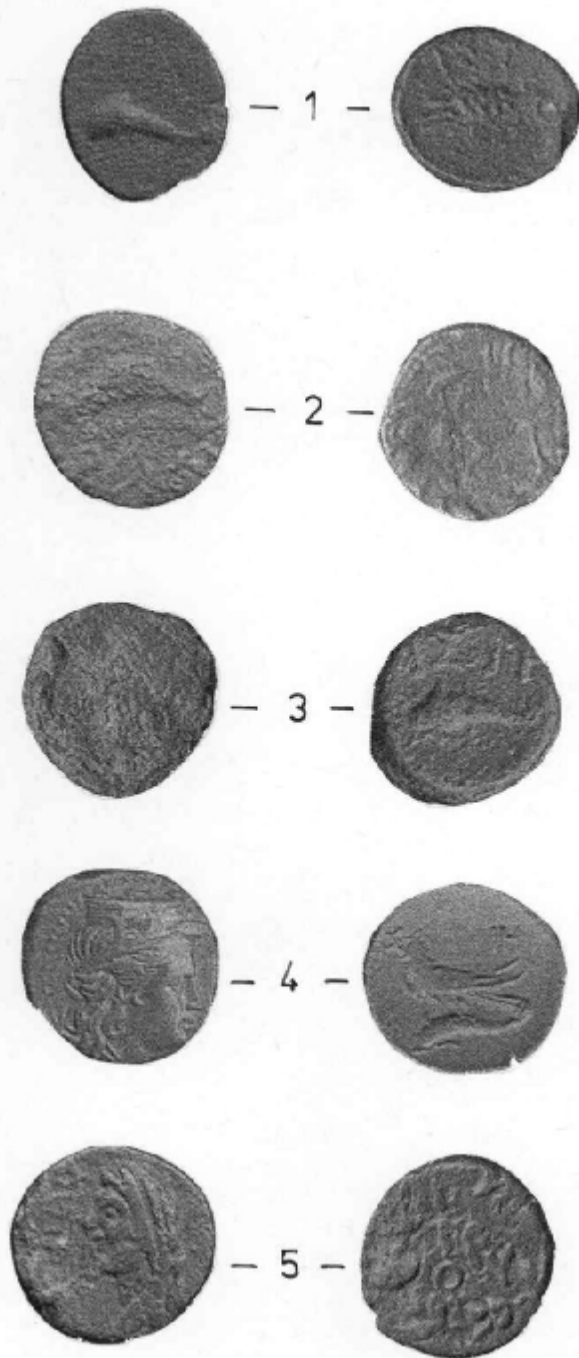
NEW DATA CONCERNING SOME MONETARY RARITIES FROM HISTRIA

Abstract

The appearance, in the course of time, but mainly during the last two decades, of various rare or even unpublished monetary types, issued by Histria, a city founded by Miletus, in the autonomous age, constitutes a fortunate fact for the purpose of finding out as much as one can about the monetary workshop's activity on different chronological levels (especially from the 4th centuries BC – 1st century AD). In the present material, we have five bronze coins, corresponding to five different types (perhaps a variant), rare or even unpublished in the discoveries. Thus, they are as follows: a dolphin/cereal ear emission, dolphin/ear wreath?, Demeter (thrice, but in stylistically, epigraphically and chronologically different variants and two of them with some doubts concerning the actual presence of the goddess or just of another feminine individual).

The publication of the five coins brings new data regarding the research of the activity of Histria's monetary workshop, in the autonomous and pseudo-autonomous period, using to their full value the content of the private collections. The present article is another proof, if such was needed, that there are still numerous other aspects that are waiting to be elucidated in what concerns the various emissions of Histria.

Pl. I- Monede rare și inedite emise de către atelierul monetar al cetății Histria;
4 - Sc. 1:1; 1, 2, 3, 5 - Sc. 2:1